

Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi/
Journal of Travel and Hospitality Business
Cilt/Vol.:21(2),Yıl/ Year:.,2024 ss/pp,253-270
Gönderim Tarihi/ Received: 18.12.2023
Kabul Tarihi /Accepted:14.03.2025
DOI: 10.24010/soid.1405401

Araştırma Makalesi/ Research Article

Bağcılık ve Turizm İlişkisi: Bozcaada Örneği

The Relationship Between Viticulture and Tourism: The Case of Bozcaada

Arş. Gör. Beste DEMİR
Balıkesir Üniversitesi
Turizm Fakültesi, Balıkesir, Türkiye
E-posta: beste.demir@balikesir.edu.tr

Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT
Balıkesir Üniversitesi
Turizm Fakültesi, Balıkesir, Türkiye
E-posta: avcikurt@balikesir.edu.tr

Öz

Araştırmanın amacı, bağcılık ile turizm ilişkisini irdeleyerek Bozcaada bağcılığının güçlü ve zayıf yönlerini, fırsat ve tehditlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda, nitel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Veriler ise mülakat tekniği ile elde edilmiştir. Çalışmanın örneklemini Bozcaada'da hem turizm hem de bağcılık faaliyetlerinde bulunmuş katılımcılarla sınırlı tutulmuştur. Görüşmeler ortalama 30 dakika sürmüştür ve katılımcıların izni doğrultusunda ses kaydı alınmıştır. Daha sonra ses kayıtları yazıya geçirilmiştir. Veriler çözümlendikten sonra betimsel analiz gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre Bozcaada'nın güçlü yönlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Görüşmeler, bağcılığın Bozcaada'da adanın yerleşiminden çok önce var olduğunu ve turizm ile arasında karşılıklı bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Bölgedeki turizm faaliyetleri bağcılığı, bağcılık da turizmi etkilemektedir. Bu iki sektör arasındaki olumlu ilişkinin devam etmesi için paydaşların sorumluluklarını yerine getirmeleri büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bozcaada, Bağcılık, Somut olmayan kültürel miras, Turizm.

Abstract

The aim of the research is to determine the strengths, weaknesses, opportunities and threats of Bozcaada viticulture by analysing the relationship between viticulture and tourism. For this purpose, qualitative research method was applied. The data were obtained through interview technique. The sample of the study was limited to participants who were involved in both tourism and viticulture activities in Bozcaada. The interviews lasted an average of 30 minutes and were audio recorded with the permission of the participants. The audio recordings were then transcribed. After the data were analysed, descriptive analysis was performed. According to the results of the analysis, it is seen that the strengths of Bozcaada come to the fore. The interviews show that viticulture existed in Bozcaada long before the settlement of the island and that there is a mutual relationship between it and tourism. Tourism activities in the region affect viticulture and viticulture affects tourism. In order for the positive relationship between these two sectors to continue, it is of great importance that stakeholders fulfil their responsibilities.

Key Words: Bozcaada, Viticulture, Intangible cultural heritage, Tourism.

Extended Summary

Purpose

The aim of the research is to evaluate Bozcaada's vineyard and viticulture activities as an element of ICH and to determine the current situation of viticulture on the island. In the first part of the research, the role of viticulture as an intangible cultural heritage in cultural transmission will be examined. In the second part, the relationship between viticulture and tourism will be analysed. In the last part, the current situation of Bozcaada viticulture will be analysed and suggestions will be made for different stakeholders.

Background

One of the destinations renowned for its vineyards in Anatolia is Bozcaada. Despite numerous studies on Bozcaada, there is limited research on the cultural building blocks related to vineyards and viticulture. It is believed that studies in this field will be crucial for the continuity of vineyards and viticulture in Bozcaada. When examining research related to Bozcaada, it is observed that vineyard and wine culture are perceived by participants as a significant element (Çetin, 2021). However, there is a lack of research that specifically investigates viticulture from the perspective of intangible cultural heritage. Therefore, it is anticipated that this research will make a significant contribution to the literature.

Method

Intangible cultural heritage elements can be included as products in the tourism sector. In this way, tourism plays an auxiliary role in the transfer of cultural values to future generations. In this context, the aim of the research is to evaluate Bozcaada's vineyard and viticulture activities as an element of ICH and to determine the current situation of viticulture on the island. The method of the research is qualitative research method. Qualitative research is a type of research in which qualitative data collection techniques such as observation, document analysis and interview are used (Yıldırım & Şimşek, 2003). Interview technique was used as a data collection method in the research. The sample selected for the interviews was limited to participants who were involved in both tourism and viticulture activities in Bozcaada. Purposive sampling method was preferred in the research. Purposive sampling method involves selecting knowledgeable and experienced individuals or groups related to the research topic (Yağar & Dökme, 2018). Accordingly, the interviews were conducted in Bozcaada between 15.09.2023 and 22.10.2023 by audio recording with the consent of the participants. In qualitative research, there is no need to increase the number of participants when the statements begin to be repeated and reach a sufficient level (Miles & Huberman, 1994). For this reason, the number of participants was limited to nine people.

Findings

The analysis of Bozcaada's vineyards and viticulture highlights its strengths. Participants specifically mention the cultivation of 4 grape varieties, the deep-rooted history of viticulture, and the strength of the registered Çavuş grape. Participants expressing concerns about the continuity of viticulture also note the relationship between tourism and viticulture. According to participants, one of the main reasons visitors come to the island is the viticulture activities in the region.

Results

The analysis conducted to assess Bozcaada's viticulture activities as an intangible cultural heritage and its relationship with tourism reveals the unique characteristics of the island. Based on data obtained from the sample of individuals working in the viticulture and tourism sectors through face-to-face interviews, the strengths of Bozcaada have been identified. The results of the analysis demonstrate the deep-rooted and rich tradition of viticulture in Bozcaada. This historical background, combined with indigenous grape varieties and production techniques, highlights the island's unique viticulture culture. Additionally, the geographical location and climate of the island provide advantages for the sustainability of viticulture activities. In terms of the relationship with tourism, Bozcaada's strong viticulture culture has become an attractive feature for tourists. The island's local wines and vineyard areas attract the interest of tourists, positively influencing tourism. However, despite these positive aspects, environmental impacts and sustainability issues may arise with the increasing tourism activities. In this context, the analysis emphasizes the strengths of Bozcaada while also identifying its weaknesses, opportunities, and threats. In order to maximize Bozcaada's tourism and viticulture potential, it will be important for the island to develop strategic planning and management approaches based on these analysis results.

1. Giriş

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim, Sanat ve Kültür Kurumu (UNESCO) 2003 tarihinde Paris'te toplanan 32. Genel Konferansında "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi"ni kabul etmiştir (UTMK, 2023). Sözleşmede yer alan tanıma göre somut olmayan kültürel miras; (SOKÜM) "toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar" olarak açıklanmaktadır (Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, 2003). Bu tanımdan yola çıkarak SOKÜM değerlerinin aslında kültürü oluşturan yapı taşlarından meydana geldiği söylenebilir. Türkiye, mevcut jeopolitik konumu ile birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve çok çeşitli kültürleri içinde barındıran bir ülkedir. Bu nedenle somut ve somut olmayan kültürel değerleri oldukça zengindir. Türkiye'nin Aralık 2023 tarihi itibari ile SOKÜM listesine kayıtlı, acil koruma gerektiren değerler dahil 30 adet unsuru bulunmaktadır. Böylece ülkemiz sahip olduğu mevcut liste ile en çok kültürel değer kaydettiren ikinci ülke konumundadır (AREGEM, 2023). Aynı zamanda ilgili birimler tarafından çalışmalar devam etmekte envantere yer alan diğer unsurların çalışmaları sürdürülmektedir. Türkiye genelinde 2023 itibari ile ulusal envantere kayıtlı 1.395 unsur bulunmaktadır. Envanter listesinde 1.032 kodu altında bağcılık faaliyetleri de yer almaktadır (Ulusal Envanter, 2023).

Anadolu'da bağları ile ünlü destinasyonlardan birisi Bozcaada'dır. Bozcaada ile ilgili birçok araştırma olmasına rağmen kültürel yapı taşlarından bağ ve bağcılık ile ilgili sınırlı araştırmaya rastlanmıştır. Bu alanda yapılacak çalışmaların Bozcaada bağ ve bağcılığının gelecek nesillere aktarılması ve gelişimi için önemli olacağı düşünülmektedir. Bozcaada ile ilgili araştırmalar incelendiğinde bağ kültürünün, katılımcılar tarafından somut olmayan kültürel miras unsuru olarak algılandığı görülmektedir (Çetin, 2021). Ancak bağcılığı, somut olmayan kültürel miras bakış açısı ile inceleyen bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Bu nedenle araştırmacının bu bakış açısı ile literatüre farklı bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı, Bozcaada'nın bağ ve bağcılık faaliyetlerinin SOKÜM unsuru olarak değerlendirilmesi ve adadaki bağcılığının mevcut durumunun tespit edilmesidir. Araştırmanın ilk bölümünde somut olmayan kültürel miras olarak bağcılığın kültürel aktarımdaki rolü irdelenecektir. İkinci bölümde bağcılık ve turizm arasındaki ilişki incelenecektir. Son bölümde ise Bozcaada bağcılığının mevcut durumu analizi gerçekleştirilecek ve farklı paydaşlara yönelik önerilerde bulunulacaktır.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Somut Olmayan Kültürel Miras Değeri Olarak Bağcılık

Somut olmayan kültürel miras; kültürel uygulamalar, gelenekler, ritüeller, bilgi ve becerileri bünyesinde barındıran bir kavramdır (Türkiye Kültür Portalı, 2023). Bu yönüyle bağ ve bağcılık SOKÜM değerleri içinde kabul edilmektedir. Çünkü üzüm bağları sadece üzüm üretimi amaçlı değil, kültürel mirasın aktarılması ve korunması amaçlı da kullanılmaktadır. Envanter listesi incelendiğinde, 1.032 kodunda yer alan "bağcılık" geleneğinin sadece Tokat ve Diyarbakır illerinde yer aldığı görülmektedir (Ulusal Envanter, 2023). Ancak bağ ve bağcılık Türkiye'de oldukça yaygın bir tarım faaliyetidir ve her ilde en az %1 bağ alanı bulunmaktadır. 2019 verilerine göre Türkiye; sahip olduğu bağ alanları ile dünyada beşinci, üzüm üretimi ile altıncı sırada yer almaktadır. Bu başarının temel sebepleri; uygun iklim koşulları, zengin asma çeşitleri, toplumun bağcılık birikimi ve tarihsel kültürü olarak sıralanabilir (Erhan, 2021: 127). Sadece günümüzde değil tarih boyunca önemini koruyan bağcılık, birçok farklı medeniyette izlerini göstermektedir. Üzüm salkımı ve asma gibi figürler, Hititler'in kabartmalarından Selçuklu süslemelerine kadar birçok sanatsal alanda da yer almaktadır (Türkbent ve diğ., 2012: 48) Hitit metinlerinde üzüm bağları ile ilgili kanun maddelerine dahi rastlanmaktadır. Kanuna göre üzüm bağlarına zarar verenlere cezai işlemler uygulanmıştır (Yılmaz, 2023: 12). Ancak gelişen teknoloji ve yaşam şartları artık bağcılık faaliyetlerinin gün geçtikçe azalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle bağcılık kültürünün farklı yöntemler ile gelecek nesillere aktarılması sağlanmalıdır. Bağcılıkta geçmişten geleceğe aktarımda kullanılacak yöntemler (Nair, 2021; Iversen vd. 2023; Zheng, 2023);

- Bağ bozumu ve hasat festivalleri
- Yarışma ve şenlikler
- Üzümünden yapılan tarif reçeteleri
- Üzüm ile ilgili efsane ve mitolojiler
- Bağda yapılan ritüel ve dualar olarak sıralanabilir.

Bağ bozumu ve hasat festivalleri: Bağ bozma işlemi, komşuların bağa davet edilerek bıçak yardımı ile üzümleri kesme işlemidir. Bu işlem kısaca bağdaki üzümlerin imece yöntemi ile bozulması olarak tanımlanabilir. Ancak sadece üzümlerin kesilmesi ile son bulmaz. Ardından yemekler yenir, üzümler taşınır, üzümünden pekmez ya da şıra yapılır. Aynı zamanda eğlenceli aktivitelerde bulunmaktadır. Gençler birlikte halay çeker, şarkılar söyler ve birbirlerine hediyeler verirler. Böylece sadece bir hasat günü değil şenlik havasında birçok etkinliğin yer aldığı özel günlerdir (Tekin, 2000: 79).

Yarışma ve şenlikler: Bağ bozumu şenlikleri, hasat ile üzüm sıkım ve tadımlarını da içermektedir. Bir jüri tarafından belirlenen kriterlere göre en iyi üzüm üreticileri ödüllendirilir ve en iyi üzümler seçilir. Şenliğin diğer günlerinde sanatsal ve sportif aktiviteler düzenlenmektedir. Bazı yerlerde durumu iyi olan bağ sahipleri hasatların verimi için şükür kurbanları kesmektedir. Kurban etinden yemekler yöre halkı tarafından birlikte yenilir. Bağ bozumu şenlikleri zaman içinde yöresel olmaktan çıkarak

ulusal ve uluslararası etkinliklere dönüşmeye başlamıştır. Örneğin Manisa'da düzenlenen ilk bağcılık şenliği 1937 yılında organize edilmiştir ancak o tarihlerde patlak veren İkinci Dünya Savaşı sebebi ile uzun yıllar tekrarlanamamıştır (Türk Tarım, 2023).

Üzümünden yapılan tarif reçeteleri: Neolitik yerleşimlerde gerçekleştirilen araştırmalarda 9000 yıl öncesinde ait üzüm çekirdeği, katılaşmış meyve ve salkım kalıntıları bulunmuştur (Doğer, 2004). Dünyanın en eski üzümüne ait çekirdekler ise Gürcistan ve Türkiye arasında tespit edilmiştir (Mertol ve Keskin, 2022: 13). Binlerce yıllık tarihi olan üzüm ve üzümünden üretilen gıdalar farklı kültürlerin mutfaklarında yer almaktadır. Özellikle üzümünden elde edilen şarap tarifleri, kültürler arasında farklılık gösterdiği gibi aynı kültürdeki aileler arasında da farklılıklar göstermektedir çünkü bu tarifler aile büyüklerinden gelecek nesillere aktarılan bir mirastır.

Üzüm ile ilgili efsane ve mitolojiler: Üzüm ve bağcılık ile ilgili kültürlerin kendine has birçok hikayesi bulunmaktadır. Örneğin, Yunan mitolojisinde Dionysos şarap, bağcılık ve eğlencenin tanrısı olarak kabul edilmektedir. Dionysos'un doğuşu, ölümü ve yeniden dirilişi doğanın döngüsü ile ilişkilendirilmektedir (Arkeofili, 2023).

Bağda yapılan ritüel ve dualar: Bazı kültürlerde bağ ilk kez bozulurken ritüel ve dualar yapılmaktadır. Bu ritüeller, üzüm bağlarının bereketini artırmak ve ürün verimi için gerçekleştirilen geleneksel uygulamalar olarak tanımlanabilir. Boğazköy'de bulunan bir Hitit tabletinde üzüm ve bağların ritüelinde yapılanlar şöyle aktarılmıştır: *"şimdi üzüm bağının kapıları nerede iseler, 10 kapının arkasında bu tarafta ve öbür tarafta yeri kazarım ve çukurların içine bu tarafta ve öbür tarafta üç akdiken yerleştiririm ve şöyle derim: "kötü insan, kötü dil, (ve) kötü gözler (bu) akdikenlerce yerde çakılı tutulsunlar"* (Ünal, 2016).

2.2. Bozcaada ve Bağcılık

Çanakkale il sınırlarındaki iki adadan biri olan Bozcaada'nın temel geçim kaynağı bağcılıktır. Adadaki bağcılık kültürü binlerce yıldır hala önemini korumakta ve bağlar tarım arazilerinin %80'ini oluşturmaktadır (Bozcaada Belediyesi, 2023). Adanın en yaygın üzüm çeşitleri Bozcaada Çavuşu (Kınalı çavuş), Kuntra (Karasakız), Karalahna ve Vasilakidir. Bunun yanı sıra adada 5 milyon bağ kütüğünden 1600 ton sofralık, 3900 ton şaraplık üzüm bulunmaktadır. Sofralık ve şaraplık olarak ayrılan yerli üzüm çeşitlerine son yıllarda Fransız menşeli Cabernet Sauvignon, Shordone, Merlot ve Gamei de dahil olmaya başlamıştır (Çavuşoğlu, 2012: 50). Ancak Bozcaada'nın sembolü haline gelen üzüm çeşidi Çavuş üzümüdür. 7 yıllık çabaların sonucunda tescillenerek coğrafi işaret almaya hak kazanmıştır. Bozcaada Çavuşu, çok ince kabuklu, oldukça lezzetli ve kendi kendini döleyemeyen bir türdür. Bu nedenle bağcılar dört sıra çavuş üzümü ekerken iki sırada Kuntra eker ve böylece üremesini sağlar (NTV haber, 2023). Adada bağların yanı sıra dört köklü şarap fabrikası ve küçük işletmeler bulunmaktadır. Tadımların yapıldığı satış noktaları, şarap ve üzüm şeklinde takıların bulunduğu hediyelik dükkânı ve bağ evleri ada için birer çekim unsurudur.

Bozcaada bağ bozumu festivali, her yıl Eylül ayının başında gerçekleştirilmektedir. Genellikle iki gün süren festival şarap üreticilerinin sembolik bağ bozumu ile başlar. Ardından adaya gelen misafirler, canlı müzik eşliğinde Bozcaada kalesinin önünden hareket eden traktörler ile bağlara götürülür. Misafirler burada kendi üzümünü keserek sepetlerine koyarlar. Festival boyunca kale içinde ve meydana konserler ile çeşitli sanatsal aktiviteler düzenlenir. Yarışmalarda genç kızlar arasında üzüm güzeli ve bağlar arasından en iyi Çavuş üzümü seçilir (bozcaadarehberi, 2024).

Yaklaşık 500 yıl birlikte yaşayan Rum ve Türk kültürünün etkisi, adaya gelen memurlar ve yazlıkçılar Bozcaada mutfağının zenginliğine neden olmuştur (Hamlacıbaşı, 2008: 56). Adanın kendine Adada üretilen çeşitli reçeller ziyaretçilere farklı lezzetler sunmaktadır. Özellikler domates, süt ve üzüm reçelleri Bozcaada ile özdeşleşmiştir. Adadaki reçel kültürünün, Rumların evlerine gelen misafirlere bir bardak su ile bir kaşık reçel ikram etme geleneğine dayandığı tahmin edilmektedir (Durmuş, 2006: 150). Bozcaada'da denenmesi gereken diğer bir lezzet ise üzüm yaprağında sardalyedir. Adaya özgü bir yöntem ile yapılan bu yemekte asma yaprağının içine sardalyeler konularak sarılır ve odun ateşinde pişirilir. Ayrıca adada daha birçok lezzet bulunmakta ve bu lezzetler her yıl Bozcaada yerel tatlar festivalinde gelen ziyaretçilere tanıtılmaktadır (Bozcaada belediyesi, 2024).

Adanın tarihi kadar eski olan bağcılık ve şarapçılık ile ilgili birçok hikâye bulunmaktadır. Mitolojik bir hikâyeye göre, adaya eski ismini veren Tenes, Poyraz limanı çevresinde yabancı asmayı bulmuş ve onu ehlileştirerek Kuntra denilen üzüme dönüştürmüştür. Tenedos'un yönetime hâkim olduğu zamanlardan bulunan sikkelerde sol alt köşede görülen bir salkımlı üzüm alından bağcılığın ve üzümün bölgede binlerce yıllık geçmişi olduğunu kanıtlar niteliktedir. Üzüm Bozcaada halkının ayrılmaz bir parçası olduğu gibi bölgede yaşanan tarihi olaylarda da yer almaktadır. Homeros'un Troya savaşını anlattığı İlyada ve Odysseia eserlerinde Tenedos şarabından sık sık bahsedilmektedir (Çamlıbağ, 2023).

Resim 1: Tenedos Sikkesi

Kaynak: Yazarın arşivinden.

Bozcaada'da bağ bozumu Ağustos başından Eylül sonuna kadar devam eden bir süredir. Geçmiş yıllarda adada yaşayan Rumlar, ilk üzüm kesimi 6 Ağustos tarihinde gerçekleştirir ve onu dualarla kutlamış. Günümüzde ise bu ritüel bazı şarap üreticileri ve bağcılar tarafından ilk kesim yapılan gün hala devam ettirilmektedir. Özellikle 2015 yılı gibi mahsul iyi olan yıllarda bu dualar bir şükür göstergesidir (Hürriyet Haber, 2023).

2.3. Bağcılık ve Turizm İlişkisi

İlgili alan yazın incelediğinde bağcılık ve turizm ilişkisinin agro turizm kavramı ile ele alındığı görülmektedir (Türkben ve diğ., 2012). Agro ya da agri turizm olarak adlandırılan kavram; tarımsal üretimin turizm ile yer değiştirmesi yerine, tarımın turizm ile birleşmesi olarak tanımlanabilir (Civelek ve diğ., 2013: 3). Bu bağlamda, agro turizmin turistlerin tarım arazilerinde (bağ, bahçe, çiftlik) vakit geçirmesine fırsat sunan ve başlangıcı 1800'lü yıllara kadar dayanan bir turizm çeşidi olduğu söylenebilir (Phillip ve diğ., 2010). Agro- turizm faaliyetleri gerçekleştiği bölgeye birçok ekonomik, sosyal

ve çevresel avantajlar sağlamaktadır. Tablo 1'de agro-turizmin sağladığı bazı faydalar yer almaktadır.

Tablo 1: Agro-Turizm Avantajları

Ekonomik
Turizm sezonunun uzamasına katkı sağlar
İstihdamın artmasına katkıda bulunur
Alternatif bir turizm imkânı sağlar
Kırsal bölgelerden şehirlere göçü azaltır
Girişimciliği destekler
Bölgedeki kadınların el yapımı ürünleri ekonomik değere dönüştürmesi (reçel, yemek, hediyelik eşya)
Sosyal
Doğal, arkeolojik, tarihi ve kültürel mirasın tanıtılmasına ve korunmasına katkıda bulunur
Geçmişten gelen geleneklerin yaşatılmasını sağlar (panayır, festival vb.)
Geleneksel üretim biçimlerinin aktarılması ve korunmasını sağlar
Yerel halkın çevresel bilinç oluşumunu sağlar
Kültürel alışveriş imkânı sağlar
Çevresel
Sürdürülebilir turizm anlayışını benimser
Çevreye zararlı tesisler yapmadan, yerel halkın mimari ile turizm yapma fırsatı sunar

Kaynak: (Civelek ve diğ., 2013; Çavuşoğlu, 2012).

Agro- turizm çeşidi içinde yer alan bağ turizmi, turistlere bağ rotaları sayesinde farklı deneyimler sunmaktadır. Bu rotalar, bir bölgedeki çeşitli bağ ve şarap üretim yerlerini birbirine bağlayan turistik güzergâhlardır (Charters ve Knight, 2002). Turistler için oluşturulan güzergâhlarda amaç sadece bağlara gidip şarap tadımı yapmaktan ziyade, rota üzerindeki doğal ve fiziki çekim merkezlerini tanımaktır. Bir diğer önemli amaç ise; üzümlere hayat veren toprakları, iklimi ve kültürel birikimi yakından deneyimleme fırsatı sunmasıdır (Bruwer, 2003). Resim 2'de Türkiye'nin sahip olduğu bağ rotaları gösterilmektedir.

Resim 2: Türkiye bağ rotaları

Kaynak: Wine Anatolia, 2023

Resim 3: Ege bağ rotası

Kaynak: Wine Anatolia, 2023

Türkiye'nin ilk bağ rotası olan Trakya bağ rotası, 2013 yılında başlamış 2014 yılında sona ermiştir. Projenin amacı; şarap yollarının belirlenmesi, ulusal ve uluslararası markalaşmış bir rota oluşturmak ve bölgenin tarihi, hikayeleri ve gastronomi değerleri ile ürünler oluşturmaktır (Trakya bağ rotası, 2023). Resim 3'te Çanakkale Bozcaada'nın da yer aldığı Ege bağ rotası gösterilmektedir. Bu rota Türkiye'nin şarap üretiminin yaklaşık %52'lik kısmını karşılamaktadır. Bölgenin yerel üzümleri; Boğazdere, Bornova Misketi, Çalkarası, **Çavuş**, Dimrit, Kalecik Karası, **Karalahna**, **Kuntra**, Narince, Öküzgözü, Sultaniye ve **Vasilakidir** (Wine Anatolia, 2023). 12 çeşit üzüm bulunan Ege rotası incelendiğinde, Bozcaada üzümlerinin listenin üçte birini oluşturduğu görülmektedir.

3. Yöntem

Somut olamayan kültürel miras unsurları, turizm sektöründe ürün olarak yer alabilmektedir. Bu sayede turizm, kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarımında yardımcı bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı, Bozcaada'nın bağ ve bağcılık faaliyetlerinin SOKÜM unsuru olarak değerlendirilmesi ve adadaki bağcılığının mevcut durumunun tespit edilmesidir. Araştırmanın yöntemi nitel araştırma yöntemidir. Nitel araştırma; gözlem, doküman analizi, görüşme gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı araştırma türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Araştırmada veri toplama yöntemi olarak görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeler için seçilen örneklem Bozcaada'da hem turizm hem de bağcılık faaliyetlerinde bulunmuş katılımcılarla sınırlı tutulmuştur. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi, araştırma konusuna ilişkin bilgili ve deneyimli kişi veya grupların seçilmesini içerir (Yağar ve Dökme, 2018). Bu doğrultuda görüşmeler, Bozcaada'da 15.09.2023-22.10.2023 tarihleri arasında katılımcıların rızası ile ses kaydı alınarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalarda, ifadeler tekrar edilmeye başlandığında ve yeterli düzeye gelindiğinde katılımcı sayısının artırılmasına gerek duyulmamaktadır (Miles ve Huberman, 1994). Bu nedenle katılımcı sayısı dokuz kişi ile sınırlandırılmıştır.

Katılımcılara yöneltilen sorular, literatür taraması ışığında araştırmacılar tarafından oluşturulmuş ve üç uzman görüşü alındıktan sonra son halini almıştır. Bozcaada bağcılık faaliyetlerinin mevcut durumunu tespit etmek amacı ile görüşme formu hazırlanırken SWOT analizinde kullanılan sorulardan yararlanılmıştır. SWOT kavramı, İngilizcedeki Strengths (Güçlü yönler), Weakness (Zayıf yönler), Opportunities (Fırsatlar) ve Threats (Tehditler)'in ilk harflerinin kısaltması ile ortaya çıkmıştır (Helm ve Nixon, 2010). Veriler, betimsel analiz ile yorumlanmıştır. Betimsel analiz, "çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlamasını içeren bir analiz türüdür" (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen sorular;

1. Bozcaada bağ ve bağcılığının güçlü yönleri nelerdir?
2. Bozcaada bağ ve bağcılığının zayıf yönleri nelerdir?
3. Bozcaada bağ ve bağcılığının sahip olduğu fırsatları nelerdir?
4. Bozcaada bağ ve bağcılığının sahip olduğu tehditleri nelerdir?
5. Bağ ve bağcılık kültürel bir değer midir? Neden?
6. Ziyaretçilerin tatil için Bozcaada'yı tercih etme sebepleri neler olabilir?
7. Turizm sektörünün, bağ ve bağcılık faaliyetlerine etkileri nelerdir?
8. Bağ ve bağcılık faaliyetlerinin, turizm sektörüne etkileri nelerdir?
9. Son yıllarda adadaki turizm faaliyetlerinin gelişimini nasıl değerlendiriyorsunuz?

4. Bulgular

Tablo 2'de görüşmeye katılan kişilere ilişkin demografik bulgular yer almaktadır. Demografik bilgilerin yer aldığı Tablo 2'de katılımcıların cinsiyetlerinin çoğunlukla erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşları ise 27 ve 85 arasında farklılık göstermektedir. Adada yaşam süreleri incelendiğinde ise K9'un doğduğundan beri adada yaşadığı görülmektedir. Diğer katılımcıların ise adada ikamet sürelerinde farklılıklar bulunmaktadır.

Tablo 2: Katılımcılara Ait Demografik Değişkenler

	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Adada yaşam süresi
K1	Kadın	32	Otel sahibi	15 yıl
K2	Kadın	36	Çiftçi (Bağ sahibi)	10 yıl
K3	Kadın	47	Üzüm satıcısı	5 yıl
K4	Erkek	85	Otel işletmecisi	56 yıl
K5	Erkek	38	Turizm danışma	8 yıl
K6	Erkek	43	Turist rehberi	Sezonluk
K7	Erkek	32	Şarap üreticisi	32 yıl
K8	Erkek	27	Şarap tadımı görevlisi	2 yıl
K9	Erkek	64	Ziraat Mühendisi (Bağ sahibi)	64 yıl

Görüşmecilerin verdiği cevaplara göre Tablo 3, 4, 5 ve 6'da Bozcaada bağ ve bağcılığının analiz sonuçları gruplandırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre güçlü

yönlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu bölümde analizindeki her bir kategori ayrı ayrı incelenmektedir.

Tablo 3'te katılımcılara göre, Bozcaada bağ ve bağcılığının güçlü yönleri sıralanmaktadır. Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların ada bağcılığının güçlü yönlerini sıralarken neredeyse hepsinin adadaki dört çeşit üzüm üzerinde yoğunlaştığı ve bağcılığın geçmişten gelen bir kültür olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca katılımcılar güçlü yönleri ifade ederken, Bozcaada'ya ait tescilli Kınalı Çavuş üzümüne dikkat çekmekte ve şarap üretiminde adanın önemini vurgulamaktadır.

K7 "...Ana karada olduğu gibi burada zeytin ya da diğer tarım ürünleri çok iyi yetişmiyor. Burada en iyi yetişen şey üzümdür. Yüzyıllardır burada yetişen üzüm çeşitleri; Kuntrura, Karalahna, Vasilaki ve yemeklik Çavuş üzümdür. Bu üzümler buraya adaptasyon sağlamış buranın iklimine iyi mahsul veren üzüm cinsleridir."

K9 "Adanın geçmişten beri en önemli geçim kaynağı bağcılıktır. Bağcılık ve balıkçılık ile geçim sağlanıyordu önceden. Üzümleri çok ünlüdür ve Bozcaada çavuşu sadece adada yetişir. Aroması, kabuğu her şeyi kendine özgüdür ve dünyanın hiçbir yerinde yetişmez. Kınalı çavuştur ismi. Rüzgâr kabuğunda çil çil lekeler oluşturuyor o yüzden bu ismi almış. Denizden gelen hava sayesinde ince kabuklu, yoz bir çekirdeği ile kısır bir çeşittir."

Tablo 3: Bozcaada Bağ ve Bağcılığının Güçlü Yönleri

Güçlü Yönler	Katılımcı
Dört çeşit üzümün bulunması	K3, K4, K6, K5, K7, K8
Bağcılığın geçmişten gelen köklü bir kültür olması	K1, K5, K7, K8
Dünya çapında şarapların üretiminde kullanılması	K1, K3, K4, K5, K6, K8, K9
Tescilli üzüm çeşidinin bulunması (Kınalı Çavuş)	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8
Bağcılığın uzun yıllar adanın önemli geçim kaynaklarından olması	K1, K5, K6, K8, K9
Üzümlerinin lezzetli olması	K1, K2, K3, K4, K5, K8, K9
Şaraplık üzümlerin sofralık olarak da tüketilmesi	K3, K4, K5, K7
Ada ikliminin bağlara çok iyi gelmesi (rüzgârlı ve iyotlu hava)	K6, K7, K9,
Üzümlerin doğal ve organik olması	K1, K2, K9

Tablo 4'e göre, Bozcaada bağ ve bağcılığının zayıf yönleri sıralanmaktadır. Katılımcılara göre en büyük eksiklik tanıtım olarak görülmektedir. Ayrıca kooperatif ve yerel yönetiminin desteğinin yeterli olmadığı dikkat çekmektedir. Katılımcılar, bağların ise eskisi kadar bakımlı olmamasından da şikâyet etmektedir.

K6 "...En önemlisi ürünün kendisini korumak. Tescilli olan üzümün bu adaya özgü kalması ve tanıtılması önemli. Buranın önde gelen bir değerinin bağcılık olduğu bilinci herkese işlenmeli."

K3 "Artık önceki gibi önem gösterilmiyor maalesef. Bağcılar zeytine dönmeye başladı yavaş yavaş o yüzden gün gün ölüyor bağcılık adada."

K2 "İlk olarak kooperatifin yeniden ayaklanması lazım. Çünkü bu sene bağ bozumu bile olmadı Bozcaada'da. Yani bu üzümcüler ve bağcılık için çok üzücü bir

durum. Kooperatifin bu üreticilere sahip çıkması gerekiyor. İlaçlama ve bağlara yapılan masraflara destek gerekiyor.”

Tablo 4: Bozcaada Bağ ve Bağcılığını Zayıf Yönleri

Zayıf Yönler	Katılımcı
Tanıtım eksikliği	K1, K2, K6
Kooperatif ve yerel yönetimin destek eksikliği	K1, K2, K5, K9
Devlet teşviklerinin yetersizliği	K4, K7, K8, K9
Bağlara eskisi gibi önem verilmemesi	K2, K3, K5, K8
Bağların eskisi gibi bakımlı olmaması	K3, K4, K7,
Bağların turizm rotalarında yeterli kullanılmaması	K6

Tablo 5'te Bozcaada bağ ve bağcılığının sahip olduğu fırsatlar sıralanmaktadır. Tarihi oldukça eski olan şarap fabrikaları turistik potansiyeli açısından bir fırsat olarak görülmektedir. Ayrıca katılımcılar tarafından, bölgenin bağ rotaları için uygun olduğu ve adada bir müze girişimi için gerekli alt yapının olduğu belirtilmektedir.

K1 “En büyük eksikliğin reklam olduğunu düşünüyorum. Çünkü basit bir festivalin bile çok güzel reklamları yapılıyor. Belediye, tarım ve kooperatif daha çok bu konu ile ilgilenmelidir. Biraz daha festivaller canlı olabilir.”

K6 “...Ayrıca adada bu konu ile ilgili müze eksikliği var. Eski bir fabrika belki müzeye dönüştürülebilir ve gerekli bilgilendirmeler misafirlere orada yapılabilir. Üzüm suyunu sıkma için kullanılan geçmişten günümüze teknoloji orada sergilenebilir.”

Tablo 5: Bozcaada Bağ ve Bağcılığının Sahip Olduğu Fırsatlar

Fırsatlar	Katılımcı
Yaklaşık yüz yıllık şarap fabrikalarının bulunması	K5, K6,
Bağ rotaları için uygun olması	K4, K5, K6,
Bağ ve üzümçülük müzesi için alt yapının bulunması	K6, K7, K8
Kozmetik ve gıda sektöründe kullanılabilmesi	K1, K2, K7, K9

Tablo 6'da Bozcaada bağ ve bağcılığının sahip olduğu tehditler sıralanmaktadır. Katılımcıların bu konudaki en büyük endişesi artık bağcılık ile uğraşan kişi sayısının azalmasıdır. Bağ sahiplerinin alternatif tarım ürünlerine ya da turizm faaliyetlerine yönelerek bağlarını terk ettiği görülmektedir.

K5 “Bağcılığın durumu içler acısı yani kalmayacak kadar az. Çoğu bağcı yerli kesim bu işten artık maddi manevi beklentisini kesmiş durumda. Çoğu kişi bağını köklüyor ya da satışa çıkarıyor. Bağcılık kısa sürede Bozcaada'da kalmayacak desek yeridir.”

K9 “Bu şartlarda giderse çok değil 5-6 yıl sonra adada bağcılık kalmaz. Bağcılık yapan şu an 10 kişiyi geçmez zaten.”

K4 “Şimdi bağcılık bitti. Çok az kaldı yani. İstanbullular geldi buradan bir bağ aldı yanına bir bina yaptı. Her yer binalaştı gitti. Bağlı olanlarda işçi bulamıyor. Eskiden Rumlar zamanında dikel ile yapardık kazıları çok verim yapardı. Şimdi bağ motorları ile sürüyorlar bu da verimi düşürüyor.”

K1 “...Artık önceki gibi önem gösterilmiyor maalesef. Bağcılar zeytine dönmeye başladı yavaş yavaş o yüzden gün gün ölüyor bağcılık adada.”

Tablo 6: Bozcaada Bağ ve Bağcılığının Sahip Olduğu Tehditler

Tehditler	Katılımcı
Bağcılık ile uğraşan kişilerin azalması	K3, K4, K5, K9
Bağ sahiplerinin zeytin ya da turizme yönelmesi	K7
İşçi bulma sorunu	K7, K4, K9,
Maliyetlerin artması	K1
Üzümlerde hastalık çıkması	K2, K6,
Mevsim normallerinin üzerinde yaşanan sıcaklıklar	K2, K6,
Bağların ada dışından gelenlere satılması	K5, K8

Tablo 7’de katılımcıların adadaki turizm faaliyetlerine yönelik tutumları yer almaktadır. Katılımcılara göre adadaki turizm, çoğunlukla olumsuz olarak değerlendirilmekte sadece bir katılımcı olumlu bir katılımcıda bu konuda kararsız olduğunu belirtmektedir.

K1 “Çok iyiye gitmiyor. İlk ada turizme açıldığında daha kaliteliydi. Şimdi biraz sektörün bozulduğunu düşünüyorum.”

K5 “Turizm her geçen sene olumsuz bir yöne gidiyor. Bunda tabii ki ada halkının da payı var. Sadece 3 ay çalışıyoruz diye çok aşırı fiyat politikası uygulayanlar var maalesef.”

K6 “Son zamanlarda özellikle etkinliklerin azaltılması ile birlikte olumsuz bir yöne doğru gidiyor. Önceden burada gerçekleştirilen etkinlikler turizm sezonunun Ekim’e kadar uzamasını sağlıyordu.”

K9 “Vahşi turizm bu. Çok fazla insan geliyor ama kalite düşüyor buna bağlı olarak hizmet kalitesi de düşüyor.”

Tablo 7: Adadaki Turizm Faaliyetlerinin Gelişimi

Son yıllarda adadaki turizm faaliyetlerinin gelişimi	Olumlu	Olumsuz
K1		✓
K2		✓
K3		✓
K4	✓	
K5		✓
K6		✓
K7		✓
K8	-	-
K9		✓

Tablo 8’de bağcılık ve turizm arasındaki ilişkiden ortaya çıkan olumlu ve olumsuz sonuçlar yer almaktadır. Katılımcılara göre bağcılık ve turizm birbirini hem olumlu hem olumsuz anlamda etkilemektedir. Ancak olumlu etkilerin olumsuz etkilerden daha fazla olduğu görülmektedir. Araştırmada K8 olarak kodlanan katılımcı ise turizm faaliyetlerinin gelişimini ne olumlu ne olumsuz olarak değerlendirdiğini belirtmiş ve turizm gelişiminin yıllardır aynı çizgide devam ettiğini ifade etmiştir.

K1 “Bağcılık, turizmi iyi yönde etkiliyor. Şarap ve üzüm severler tadım yapmaya geliyor. Deniz kum güneş dışında özellikle gurme olanlar için önemli bir çekicilik sunuyor.”

K4 “...Turizme katkısı var tabi ki. Bağ bozumu zamanı geliyor en çok turist. Bağlara gidip üzüm topluyorlar.”

K3 “Buraya turistler gelince hiç ilgisi olamayan kişilerde bile bilinç oluşmaya başlıyor bu kültüre dair. Bozcaada'nın üzüm ve şarapları ile ilgili sahip oldukları bilgiler doğal bir reklam ve pazarlamaya dönüşmüş oluyor böylece.”

Tablo 8: Bağcılık ve Turizm İlişkisi

Bağ ve bağcılık faaliyetlerinin turizm sektörüne etkileri		Turizm sektörünün bağ ve bağcılık faaliyetlerine etkileri
Bağ bozumu festivalinin ziyaretçi sayısını artırması (K1, K2, K3, K4, K5)	Olumlu	Adaya gelen ziyaretçilerin üzüm ve bağcılık kültürünü öğrenmeleri (K1, K4)
Şarap ve üzüm severlerin tadım için adaya gelmesi (K1, K3, K5)		Üzüm ve şarap satışlarının artması (K2, K7, K8, K99)
Bağ evlerinin butik otele dönüştürülerek turizme açılması (K9)		Ziyaretçilerin bağcılığın tanıtımında bir güç olması (K5, K6)
Bağ evlerinin butik otele dönüştürülerek turizme açılması(K9)	Olumsuz	Popüler kültür ve sosyal medya için bağlara zarar verilmesi (K1, K3, K9)
		Turizmin bağcılık faaliyetlerinin önüne geçmesi (K7, K9)

Katılımcıların Bozcaada'yı ziyaret nedenlerini tespit etmek için “Ziyaretçilerin tatil için Bozcaada'yı tercih etme sebepleri neler olabilir?” sorusu yöneltilmiştir. Adayı tercih etme nedeni olarak öne çıkan cevaplar “deniz”, “şarap” ve “üzüm” dür. Ayrıca temiz bir doğaya sahip olması, konum olarak İstanbul'a yakın olması ve sosyal medyada popüler yerler içinde yer alması Bozcaada'yı çekici kılan diğer unsurlar içinde değerlendirilmektedir.

Şekil 1'de ise görüşme sırasında en çok tekrar eden kelimeler yer almaktadır. En çok tekrar eden kelimelerin “üzüm”, “bağ”, “bağcılık” ve “şarap” olduğu görülmektedir. Üzüm kelimesi görüşme boyunca 37 kez tekrarlanmış onu sırasıyla bağ (34 kez), bağcılık (28 kez) ve şarap (23 kez) takip etmiştir.

Şekil 1: Katılımcıların En Çok Tekrar Ettiği Kelimeler

Kaynak: <https://www.voyanttools.org>

Katılımcılara yöneltilen son soru ise “Bağ ve bağcılık kültürel bir değer midir? Neden?” sorusudur. Bu soruda katılımcıların hepsi bağcılığı kültürel bir değer olarak gördüğünü ifade etmektedir. Katılımcılara göre bu bağcılık geçmişten gelen bir miras gibidir ve gelecek nesillere aktarılması bu nedenle oldukça önemlidir.

K1 “Evet tabi ki. Adada daha Rumlardan kalan bir değerdir. Çünkü adaya ilk onlar getirmişler asma kütüğünü. O zamandan beri kaç yüzyıllık kütükler var adada. Gerçekten bağ kütükleri yaşayan bir miras gibi.”

K5 “Bozcaada için çok önemli tabi ki. İki kültürü birbirine bağlıyor aslında bağ ve bağcılık adada. Rum ve Türklerin ortak noktası bağcılıktır.”

K7 “Tabi ki bir kültürdür. Bozcaada’dan örnek verecek olursak burada bu insanlar bütün yaşamsal faaliyetlerini bağa göre ayarlamışlar. Bağ bozumu zamanı bir yere gidilmezmiş hatta bugünün bağ evleri bile eskinin dam dedikleri küçük küçük yapılardan ibaret. Onlarda da ulaşım zor olduğu için insanlar evlerine gidip gelmekle uğraşmıyorlar. O yüzden kültürümüzün bir parçasıdır.”

K8 “Kültürdür tabi ki. Hem iki farklı milleti birbirine bağladığı için hem de üzümün yaşama kapasitesinin uzun olduğu için kültürel bir değerdir. Bir bağcı dedesinin kütüklerini bağlarını devam ettirebiliyor. Zaman geçtikçe verimde düşüşler yaşanıyor tabi ki. Mesela bizim şu an elimizdeki en yaşlı bağlar 60 yıllık”

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Çanakkale iline bağlı olan Bozcaada, turizm çekiciliğinin yanı sıra köklü bağcılık faaliyetleri ile ön plana çıkan bir destinasyondur. Adanın ilk geçim kaynaklarından olan bağcılık, bölgede Rumlardan kalan bir kültür olarak devamlılığını sürdürmektedir. Gündelik hayatın planlanmasından, eğlencelere kadar her alanda etkili olan bağcılık hala imece ile yürütülen bir faaliyettir. Genellikle Eylül’ün ilk haftasında bağ bozumu ile açılışı yapılan hasat zamanı, bağcılarının birbirine yardım etmesi, ritüeller ve dualarla başlamaktadır. Bu yönleri ile somut olmayan kültürel miras kabul edilebilen bağcılık, somut olmayan kültürel miras envanterinde yer almaktadır. Bağcılık faaliyetlerinin korunması ve devam ettirilmesi kültürel aktarım için oldukça önemlidir. Bu nedenle araştırmada, Bozcaada bağ ve bağcılığını mevcut durumu değerlendirilmiş ve turizm ile arasındaki ilişki incelenmiştir.

Bozcaada'nın SOKÜM değeri olarak bağcılık faaliyetleri ve turizm arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen araştırma bulguları, adanın benzersiz özelliklerini ortaya koymaktadır. Yapılan yüz yüze görüşmelerde, bağcılık ve turizm sektörlerinde çalışan örneklem üzerinden elde edilen verilere dayanarak, Bozcaada'nın güçlü yönleri belirlenmiştir. Katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmeler, Bozcaada'nın bağcılık geleneğinin ne kadar köklü ve zengin olduğunu göstermektedir. Bu tarihi geçmiş, adaya özgü üzüm çeşitleri ve üretim teknikleriyle birleşerek, adanın benzersiz bir bağcılık kültürüne sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, adanın coğrafi konumu ve iklimi, bağcılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından avantaj sağlamaktadır. Turizmle olan ilişkide, Bozcaada'nın sahip olduğu bu güçlü bağcılık kültürü, turistler için çekici bir özellik haline gelmektedir. Adanın yerel şarapları ve bağ bölgeleri, turistlerin ilgisini çekerek turizmi olumlu yönde etkilemektedir. Ancak, buna rağmen, artan turizm faaliyetleriyle birlikte çevresel ve ekonomik bazı sorunlar da ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda araştırma sonuçları, Bozcaada'nın güçlü yanlarını vurgularken, zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri de ortaya koymaktadır. Bozcaada'nın turizm ve bağcılık potansiyelini maksimum düzeyde değerlendirebilmesi için, bu analiz

sonuçlarına dayanarak stratejik planlama ve yönetim yaklaşımları geliştirmesi önemli olacaktır.

Tarihi adadaki ilk yerleşimlere kadar dayanan bağcılık, görüşmeciler tarafından bir kültür olarak değerlendirilmektedir. Bozcaada'da yapılan diğer çalışmalarda da bağcılığın bir kültür olarak ön plana çıktığı görülmektedir (Çetin, 2021). Bu noktada bağcılık turizmi, bağ kültürünün aktarımı için etkili olan yöntemlerden biridir (Erhan, 2021; Köse ve Çelik, 2017). Kitlesele turizm hareketlerinden kaçış ve yenilik için iyi bir fırsat sunan bağcılık turizmi, aynı amaçtaki birçok ziyaretçiyi bir araya getiren turistik faaliyetleri kapsamaktadır.

Bozcaada'nın dikkat çeken güçlü yönlerinden biri, kendine has şaraplık ve sofralık üzümlerinin bulunmasıdır. Ayrıca coğrafi işarete sahip olan "Kıvalı Çavuş" ise adanın sembollerinden sayılabilmektedir. Fakat bu gücünü yeteri kadar kullanamadığı görülmektedir (Durmuş ve diğ., 2022). Kıvalı çavuş ziyaretçiler tarafından yeterince bilinmemekte ve tanıtım faaliyetleri kısıtlı kalmaktadır. Ayrıca katılımcılar Bozcaada bağ bozumu festivallerinin de içerik ve tanıtım açısından yetersiz olduğunu belirtmektedir. Bu noktada yerel halkın festivallerdeki desteği unutulmamalıdır. Araştırmalarda, algılanan kişisel faydaların festival gelişimine destek olmak üzerinde güçlü bir etkisinin olduğu kanıtlanmıştır (Türkmen, 2020). Bu nedenle yerel halkın etkinlik ve turizm faaliyetlerine dahil edilmesi avantaj sağlayacaktır.

Bozcaada bağ ve bağcılığının mevcut durumu değerlendirildiğinde güçlü yönlerinin öne çıktığı görülmektedir. Ancak buna rağmen katılımcılar, adada bağcılık faaliyetlerinin oldukça azaldığını bağ sahiplerinin başka sektörlere (çoğunlukla turizm) yöneldiğini ifade etmektedir. Bu sonuç bölge için önemli bir tehdit oluşturmakta ve literatürdeki çalışmalar ile örtüşmektedir (Dardaniz ve diğ., 2001; Durmuş ve diğ., 2022; Kiracı ve diğ., 2018). Adada, bağcılık ile turizmin bilinçli ve entegre bir şekilde devam ettirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde adadaki doğal ve kültürel güzelliğın bozulması kaçınılmazdır. Katılımcılar bağcılık ve turizm ilişkisini ise çoğunlukla olumlu değerlendirmiştir. Bu bağlamda turizm ve bağcılık faaliyetlerinin bütünleşmiş ve bilinçli bir şekilde yürütülmesi oldukça önemlidir. Bağcılık ile turizm ilişkisi sadece şarap tadımı ve bağ bozumu festivalleri ile sınırlı olmayıp gastronomi için de önemli bir güç yaratmaktadır. Çavuşoğlu (2012)'na göre, Bozcaada'da kanyak, zivaniya (yüksek dereceli bir alkol), sirke, üzüm şırası, üzüm pestili, üzüm sucuğu, köfter yapımı ziyaretçiler dahil edilerek üretilebilir ve ekonomik bir değere dönüştürülebilir. Araştırmadaki bulgular ışığında bağcılık ve turizm ilişkisini güçlendirmeye yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Kamuya yönelik öneriler;

- Bozcaada'da günümüzde kullanılmayan tarihi şarap fabrikaları müzeye dönüştürülebilir.
- Çanakkale ili özelinde bağ rotası oluşturulabilir (Gelibolu, Eceabat, Bozcaada, Gökçeada)
- Bağ rotaları, zeytin koridorları gibi turizm kalkınma planında yer alabilir ve geliştirilebilir.
- Turizm sektöründe çalışanlar ve yerel halk için bilinçlendirme çalışmaları yürütülebilir.
- Kooperatif, belediye ve turizm müdürlüğü koordinasyonunda projeler geliştirilebilir.
- Bağ ve bağcılık ile ilgili uluslararası kongre ya da sempozyum organizasyonu yapılabilir.

Sivil toplum kuruluşlarına öneriler;

- Bağcılık faaliyetlerinin finansmanında sivil toplum kuruluşları, hibe programları, düşük faizli krediler veya teşvikler gibi finansal destek mekanizmaları sağlayarak çiftçilere yardımcı olabilir. Bu, yeni yatırımların yapılmasını ve mevcut işletmelerin güçlendirilmesini sağlayabilir.
- Bozcaada iskelesine üzüm çeşitlerinin vurgulandığı ve aday temsil eden bir heykel yapılabilir.
- Coğrafi işarete sahip çavuş üzümü için bilgilendirici broşürler hazırlanabilir.
- Coğrafi işarete sahip çavuş üzümü için bağ bozumu festivali dışında etkinlik ve yarışmalar düzenlenebilir.
- Bağ bozumu festivallerinin içeriği genişletilebilir. (Ziyaretçiler için bağ ile ilgili bilgilendirmeler)
- Bağ bozumu festivalleri kapsamında gerçekleştirilen bağ turlarında ziyaretçiler için sembolik ritüeller (dua, şarkı) gerçekleştirilebilir.
- Üzüm ve bağcılık ile ilgili hediyelik eşyalar çeşitlendirilebilir.
- Bağcılık alanında eğitim programları düzenlemek veya desteklemek, yerel halkın ve potansiyel girişimcilerin bilgi ve becerilerini artırmaya yardımcı olabilir. Bağcılık konusunda seminerler, atölye çalışmaları ve mesleki eğitim kursları gibi etkinlikler düzenlemek faydalı olabilir.
- Özellikle yaz aylarında üzüm ve üzümden üretilen ürünlerin workshopları gerçekleştirilebilir.

Araştırmacılar için öneriler;

- Sonraki araştırmalarda, Bozcaada bağ rotası ile ilgili örnek tur planlamaları gerçekleştirilebilir. Bağ rotalarının turistik bir ürün olarak canlandırılması, yerel ve ülkesel ekonomik katkılar sağladığı gibi risk altında olan bağcılık faaliyetlerinin devam etmesi içinde yararlı olacaktır.
- Gelecek araştırmalarda bağcılığın kültürel değerinin vurgulanması amacı ile üretim süreçlerini ve zorluklarını içeren bir soru formu ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilebilir.
- Bağ bozumu festivalinde, ziyaretçilerin bağcılığa yönelik kültürel farkındalıkları araştırılabilir.

Bu araştırma, cevapların tekrara düşmesi nedeniyle örneklem olarak 9 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca veriler turizm ve bağcılık sektöründe çalışan kişiler ile sınırlandırılmıştır. Bu nedenle sonraki araştırmalarda örneklem grubunun genişletilmesi ile farklı bakış açıları ortaya çıkarılabilir.

6. Kaynakça

- Arkeofili (2023). <https://arkeofili.com/yunan-sarap-ve-senlik-tanrasi-dionysos-kimdi/> (15.10.2023).
- AREGEM, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü (2023). <https://aregem.ktb.gov.tr/tr-243105/unesco-somut-olmkultmiras-online-sergisi.html>, (15.10.2023).
- Bozcaada Belediyesi, (2023). <http://www.bozcaada.bel.tr>, (11.10.2023).
- Bozcaada Kaymakamlığı (2023). <http://www.bozcaada.gov.tr> (15.10.2023).
- Bozcaadarehberi (2023). <https://www.bozcaadarehberi.com> (10.04.2024).
- Bruwer, J. (2003). "South African Wine Routes: Some Perspectives on The Wine Tourism Industry's Structural Dimensions and Wine Tourism Product". *Tourism Management*, 24(4), ss. 423-435.

- Civelek, M., Dalgın, T., Çeken, H. ve Ekiztepe, B. (2013). "Menemen Yöresinde Agro-Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi". *International Journal of Social and Economic Sciences*, 3(2), ss. 01-07.
- Charters, S. ve Ali-Knight, J. (2002). "Who Is The Wine Tourist?." *Tourism Management*, 23(3), ss. 311-319.
- Çamlıbağ (2023). <https://camlibag.com.tr/kontra-uzumu/#> (15.10.2023).
- Çavuşoğlu, M. (2012). "Bozcaada Üzüm Tarımı Turizmi ve Elektronik Tatil Tasarım Site Uygulaması". *International Journal of Social and Economic Sciences*, 2(2), ss. 49-54.
- Çetin, D.N. (2021). Gelenekten Geleceğe Ekomüzeler ve Ekomüzelerin Sürdürülebilir Turizm Gelişimi Üzerine Etkisi: Bozcaada Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tez, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Dardeniz, A., Kaynaş, K. ve Ateş F. (2001). "Çanakkale İli Bağcılığının Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri". *Bahçe*, 30(1).
- Doğer E., (2004). *Antik Çağ'da Bağ ve Şarap*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Durmuş, H. (2006). Bozcaada'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Kültürü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Durmuş, E., Yüceer, S. E. ve Tan, S. (2022). "Coğrafi İşaret Tescilinin Yaratacağı Sosyo-Ekonomik Etkilerin İncelenmesi: Bozcaada Çavuş Üzümü Örneği". *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 28(1), ss. 21-29.
- Erhan, K. (2021). "Tekirdağ İlinde Bağcılık ve Bağ Turizmi". *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26(45), ss. 125-138.
- Hamlacıbaşı, F.Ü. (2008). Yiyecek Turizmi ve Yiyecek Turizmi Açısından Bozcaada'nın Kaynakları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale: Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Helms, M. M. ve Nixon, J. (2010). "Exploring Swot Analysis—Where Are We Now? A Review Of Academic Research From The Last Decade". *Journal of Strategy and Management*, 3(3), ss. 215-251.
- Hürriyet Haber (2023). <https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/bozcaadada-bagbozumun-gunleri-bu-yil-yuzler-guluyor-30049288> (16.10.2023).
- Iversen, N. M., Foley, C., & Hem, L. E. (2023). "The Role of Immersive Festival Experiences, Identity, and Memory in Cultural Heritage Tourism". *Event Management*, 27(1), ss. 33-50.
- Kıracı, M. A., Şenol, M. A., Kıran, T. ve Candar, S. (2018). "Çanakkale Bağcılığının Mevcut Durumu, Gelişimi ve Üreticilerin Eğitim İhtiyaç Analizi". *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 6 (-), ss. 77-84.
- Köse, B. ve Çelik, S. A. (2017). "Dünyada ve Türkiye'de Bağcılık Turizmi". *Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi*, 1(2), ss. 29-34.
- Mertol, H. ve Keskin, S. (2022). *Üzümün Tarihi ve Coğrafi Yolculuğu*. Efe Akademi Yayınları.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Sage.
- Nair, B. S. (2021). "Cultural Transmission through Culinary Practices". *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 12(8).
- Ntv Haber (2023). <https://www.ntv.com.tr/galeri/yasam/ata-demirerin-tanittigi-bozcaada-cavus-uzumtescillendi,h1eyeqelykkmhlgfoacqng/v8c3r6k6w0wcqh3d1gjlca> (16.10.2023).
- Phillip, S., Hunter, C. ve Blackstock, K. (2010). "A Typology for Defining Agritourism". *Tourism Management*, 31(6), ss. 754-758.

- Tekin, A. (2000). "Eko-Turizm İçeriğinde Bağbozumu Şenlikleri". *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11(1), ss. 79-80.
- Trakya Bağ Rotası (2023). <http://www.trakyabagrotasi.com/proje-hakkında> (14.10.2023).
- Türkben, C., Gül, F. ve Uzar, Y. (2012). "Türkiye'de Bağcılığın Tarım Turizmi (Agro-Turizm) İçinde Yeri ve Önemi". *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012(2), ss. 47-50.
- Türkiye Kültür Portalı, (2023). <https://www.kulturportali.gov.tr/portal/somutolmayankulturel-miras>, (15.10.2023).
- Türk Tarım (2023). <http://www.turktarim.gov.tr/haber/142/eski-uygarliklardan-gunumuz-kadar-yasayan-gelenek-anadoluda-bag-bozumu> (15.10.2023).
- Türkmen, S. (2020). "Yerel Halkın Festivallere Yönelik Algıladıkları Faydaların Festival Gelişimine Destek Olma Niyetleri Üzerindeki Etkileri: Bozcaada Örneği". *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences*, 3(1), ss. 47-61.
- Ulusal Envanter (2023). https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahukewj_pbgtukcaxu_q_edhtstbweqfnoecakqaq&url=https%3a%2f%2faregem.ktb.gov.tr%2feklenti%2f108253%2c2022-ulusal-envanter-tablosu.xlsx&opi=89978449, (16.10.2023).
- UTMK, Unesco Türkiye Milli Komisyonu (2023). <https://www.unesco.org.tr/home/page/126?slug=unesco-somut-olmayan-kulturel-miras-listeleri> (08.10.2023).
- Ünal, A. (2016). *Hititçe-Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük Hattı- Çe, Hurrice, Hiyeroglif Luvicesi, Çivi Yazısı Luvicesi ve Palaca Sözlük Listele- Riyle Birlikte*, Ankara: Bilgin Kitapevi.
- Voyant (2024). <https://www.voyanttools.org> (14.02.2024).
- Wine Anatolia (2023). <https://www.wineanatolia.com/wine-regions-of-turkey/> (15.10.2023).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Ö. F. (2023). "Eski Mezopotamya ve Anadolu Toplumlarında Meyvelerin Önemi ve Kullanım Alanlarına Dair Bir Değerlendirme". *Kafdağı*, 8(1), ss. 1-20.
- Zheng, S. (2023). "The Heritagisation of Rituals: Commodification and Transmission. A Case Study of Nianli Festival in Zhanjiang, China". *Études mongoles et sibériennes, centrasiatiques et tibétaines*, (54).

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.	Bilgilendirilmiş Onam Formu: Tüm taraflar kendi rızaları ile çalışmaya dâhil olmuşlardır.
Teşekkür: Katkılarından dolayı hakemlere ve görüşmeye katılmayı kabul eden katılımcılara teşekkür ederiz.	Araştırmacıların Katkı Oranı: Birinci yazarın (Arş. Gör.Beste Demir) araştırmaya sağladığı katkı oranı %50'dir. İkinci yazarın (Prof.Dr. Cevdet Avcıkurt) araştırmaya sağladığı katkı oranı %50'dir.
Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluşun destek alınmamıştır.	Etik Kurul Onayı: Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Komisyonu'nun 29.08.2023 tarihli toplantısında 2023/06 sayılı karar ile alınmıştır.
Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.	